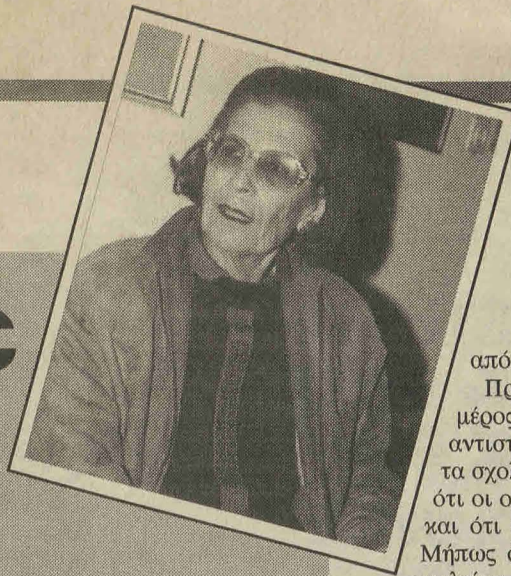

«Δεν κατεβήκαμε με αλεξίπτωτο στη ζωή»

ΛΙΝΑ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ

από καλές και από κακές ιδιότητες. Πρώτα ήθελα να δω αυτούς που πήσαν οι ίδιοι μέρος στο πραξικόπημα αλλά και τους άλλους που αντιστάθηκαν. Πώς ξεκίνησε η παιδική τους ηλικία, τα σχολικά τους χρόνια, η ψυχολογία τους. Και είδα ότι οι ομοιότητες ήταν πιο μεγάλες από τις διαφορές και ότι σε κάποιο σημείο οι δρόμοι τους χωρίζουν. Μήπως όλοι μας δεν ξεκινήσαμε από τον καιρό του σχολείου με το όραμα της ένωσης με την Ελλάδα; Είδα και τους ανθρώπους που πολέμησαν στην πρώτη γραμμή στην εισβολή, αυτούς που μεταφέρθηκαν στην Τουρκία αιχμάλωτοι και μετά επέστρεψαν, μιλούν επίσης με Τούρκους στρατιώτες, όχι Τουρκοκύπριους, που αυτομόλησαν για να 'ρθουν στη δική μας πλευρά. Όπως επίσης και Τουρκοκύπριους. Πήγα με τους πρόσφυγές μας στους καταυλισμούς, πέρασα ώρες μαζί τους στα αντίοικηνα. Γενικά θέλησα να δώσω μια πλατιά εικόνα, να ζωντανέψω την ατμόσφαιρα εκείνων των ημερών και ν' αφήσω την αλήθεια να βγει μέσα από τους ανθρώπους, που είχαν άμεσα επηρεαστεί.

Η Λίνα Σολομωνίδου είναι μια προσωπικότητα της Λεμεσού, που εκφράζει ανάγλυφα μπορώ να πω την ζύπνια, καλλιεργημένη συνείδηση μιας πόλης με ιστορία και παραδόσεις. Γιατρός η ίδια, μια από τις πρώτες γυναίκες γιατρούς στην Κύπρο, με πατέρα και σύζυγο γιατρούς, συγγραφέας, με έργο που απόσπασε κρατικό βραβείο, είναι ταυτόχρονα έτοιμη πάνω σε οποιοδήποτε πρόβλημα είτε της τρέχουσας πολιτικής πραγματικότητας, είτε αυστηρά λογοτεχνικό - πνευματικό, είτε ακόμη και για τα κακώς έχοντα του Δήμου.

Στις συναντήσεις μας με τη Λίνα λειτουργεί πάντα η διάθεση για μια εφ' όλης της ύλης συζήτηση. Ξεκινούμε από ένα συγκεκριμένο ερέθισμα της καθημερινότητας και σε συνέχεια καλπάζει ελεύθερη η σκέψη, χωρίς περιορισμούς, προς όλες τις κατευθύνσεις. Στη συγκεκριμένη περίπτωση συμφωνήσαμε να θέσουμε περιορισμούς και για λόγους οικονομίας χώρου και για να δώσουμε έμφαση σε σκέψεις και συλλογισμούς στους οποίους οδηγήθηκε η Λίνα και που ήθελε με κάποια ευκαιρία να εξωτερικεύσει. Υπήρχε όμως και μια πιο συγκεκριμένη αφορμή: Τα 30 χρόνια από την έκδοση του πρώτου της βιβλίου, του «Ενθάδε Κείται».

Κάτι που προβάλλει έντονα μέσα από την συνέντευξη της Λίνας Σολομωνίδου είναι η ανάγκη ν' ανακοπεί μια πορεία φθοράς, που διαδίδεται στον ψυχικό και πνευματικό κόσμο των ανθρώπων. Κι εδώ τοποθετεί πρωτίστως τον ρόλο των παραγόντων του πνευματικού χώρου.

Πιο κάτω ακολουθεί το κείμενο των ερωταπαντήσεων.

— Λίνα, η γνωριμία μας έχει μια ιστορία τριάντα χρόνων. Σε γνωρίζω και σαν συγγραφέα και έγραφα ενθουσιώδη κριτικά σημειώματα για τα βιβλία σου, σε γνωρίζω και σαν άνθρωπο, είσαι ένας καλός, ζεστός φίλος, σε γνωρίζω όμως και σαν ένα έντονα πολιτικοποιημένο πρόσωπο' όχι κομματικοποιημένο, πολιτικοποιημένο... Τί λες λοιπόν ν' αναμείξουμε όλες αυτές τις διαστάσεις και να μπούμε σε μια συνομιλία χωρίς προδιαγραφές και αυστηρά πλαίσια...

Πρώτη μου ερώτηση: Τί γράφεις αυτή τη στιγμή Λίνα; Ξέρω, ότι από καιρό μαστορεύεις κάτι...

— Αυτή τη στιγμή γράφω ορισμένες προσωπικές μου αναμνήσεις, που ξεκινούν από την παιδική μου ηλικία. Δεν είναι αυτοβιογραφικό το κείμενο, με την καθαρή έννοια της λέξης. Είναι μάλλον, μια ενδοσκόπηση. Θέλω μέσω μου να ξαναζωντανέψουν όλα εκείνα τα πρόσωπα και τα γεγονότα που σημάδεψαν και μένα και τους γύρω μου και τον τόπο μου σαν σύνολο.

— Ποιά διώματα έχουν αποτυπωθεί πιο έντονα μέσα σου; Και από τον στενό σου οικογενειακό κύκλο και ευρύτερα. Ξέρω, ότι ζεις πολύ με τα διώματα.

— Ναι! Γιατί ο κάθε άνθρωπος είναι αποτέλεσμα των βιωμάτων του. Είτε το συνειδητοποιεί είτε όχι... Δεν κατεβήκαμε με αλεξίπτωτο στη ζωή. Είμαστε μια συνέχεια, μια αλυσίδα από αιτίες και αποτελέσματα. Όλα υπάρχουν στα προηγούμενα. Γι' αυτό αν δεν δω το πιο πίσω, δεν μπορώ να καταλάβω το τώρα και το αύριο ίσως.

Έτσι και σε μένα η παιδική μου ηλικία έπαιξε μεγάλο ρόλο στην καποτινή μου ζωή. Το περιβάλλον που μεγάλωσα, ο χώρος που έζησα. Γεννήθηκα, όπως ξέρεις, στη Λεμεσό, σε αστική οικογένεια, ιατρική μετανάστευσης. Και ο πατέρας μου ήταν γιατρός και ο θεός μου. Και το σπίτι μας ήταν ακριβώς πάνω από την κλινική τους. Και όταν παντρεύτηκα πάλι ήταν με γιατρό. Έτσι η ιατρική υπήρξε πάντα ένα μέρος της ζωής μου από τον καιρό που γεννήθηκα. Δεν ήταν κάτι που συνάντησα αργότερα, ένα όνειρο που κυνηγούσα. Ήταν κάτι βαθιά βιωμένο... Με την αδελφή μου είχαμε μεγάλη διαφορά ηλικίας και γι' αυτό ίσως ένιωθα κάτι σαν απομόνωση με την έννοια ότι δεν είχα εκείνη την ελευθερία, που έχουν τα παιδιά όταν ζουν πλάι σε πολλά αδέρφια. Ο πιο κοντινός μου σύτροφος ήταν ο εξάδελφος μου, ο Γιώργος Τσαρνατίτης. Μαζί μεγάλωσαμε. Και στο σχολείο και μετά στο Πανεπιστήμιο, μαζί ξεκινήσαμε. Επίσης ήμουν μια πολύ συνδεδεμένη με τον πατέρα μου. Υπήρχε από μέρους του μια έντονη τάση υπερπροστασίας. Και ίσως ένας από τους λόγους που μ' έρωσαν να σπουδάσω ιατρική ήταν και η επιθυμία της ανεξαρτητοποίησης, να γίνω δηλαδή εγώ γιατρός του εαυτού μου, να είμαι ελεύθερη ν' αντιμετωπίσω τη δική μου ζωή από μόνη μου. Κατά κάποιο τρόπο υπήρχε μια εξουσία που ήθελα ν' αποτινάξω.

— Σε ποιά στάδιο αρχίζει να υπεισέρχεται ο συγγραφέας;

— Αν μιλάμε για το πότε άρχισα να πλάθω ιστορίες με τη φαντασία μου αυτό ξεκινά προτού ακόμη μάθω καλά καλά να γράφω! Τα βράδια που κοιμήθηκα, κάτω από την κουνοπιέρα μου με τις χάρτινες φιγούρες από τα περιοδικά και τα φρονιμίνα της μάνας μου, τα «χάρτενα» όπως τα έλεγα, δημιουργούσα τις δικές μου ιστορίες.

Επίσης μου άρεσε να διαβάζω και ν' ακούω παραμύθια. Δεν θυμάμαι τον εαυτό μου χωρίς βιβλία. Αλλά και τα βι-

βλία που διάβαζα τα ξαναζούσα μετά με τη φαντασία μου μεταποιώντας και αλλάζοντας τους ήρωές μου. Και εδώ μπαίνουν ξανά σε λειτουργία οι χάρτινες φιγούρες.

... Στο σχολείο είχα ξεκινήσει, θυμάμαι, με την «Διάπλαση των Παίδων». Εκεί υπήρχε μια σελίδα όπου δημοσιεύονταν συνεργασίες των συνδρομητών και μια από τις μεγαλύτερες ικανοποιήσεις, που αισθάνθηκα ήταν η δημοσίευση ενός δικού μου κειμένου. Δημοσίευση επίσης στα περιοδικά του σχολείου. Γενικά, πάντα ήθελα ν' αποτυπώνω στο χαρτί αυτά που έγραφα. Υπήρχε όμως μέσα μου και ένα δέος. Πίστευα ότι χρειάζεται ένα πολύ ιδιαίτερο χάρισμα, μια ξεχωριστή ικανότητα για κάτι τέτοιο και εγώ δεν ήμουν καθόλου σίγουρη, ότι διέθετα αυτό το χάρισμα.

Εδώ πρέπει να πω, ότι αργότερα, όταν τέλειωσα το σχολείο, στα χρόνια του πολέμου που μεσολάβησαν, όταν ιδρύθηκε και ο Σύλλογος Αποφοίτων, που ήταν μάλιστα εμποτισμένος με τον ενθουσιασμό για τις καινούργιες ιδέες του Σοσιαλισμού για ισότητα και δικαιοσύνη βγάλαμε ένα περιοδικό. Στην συντακτική ομάδα ήμουν και εγώ μαζί με τον αδελφό της Φρόσως Παρτασιδού, τον Ξενή. Αργότερα συνεργάστηκα και με τον Χριστόδη Κατσαμπά. Την ευθύνη των λογοτεχνικών σελίδων την είχα εγώ.

— Ήταν και ο Χρυσής Δημητριάδης σ' αυτή την ομάδα...

— Βεβαίως και ήταν. Ο Χρυσής μαζί με τον ξάδελφό μου τον Γιώργο, ήταν από την αρχή μέσα στον πυρήνα της παρέας της παιδικής και εφηβικής μου ηλικίας.

— Ποιά διαβάσματα εκείνου του καιρού έμειναν μέσα σου;

— Όταν ήμουν μικρή εκτός από παραμύθια, διάβαζα, ότι

— Αυτή είναι αποκάλυψη Λίνα, είναι είδηση. Μη μου δώσεις τίτλους. Περί κάτι περισσότερο γι' αυτά τα «ορφανά».

— Και στις δύο νομβέλες υπάρχει ένα κομμάτι από τη ζωή μου, από τα πρώτα μου βήματα στην κλινική σαν γιατρός, όχι βέβαια καθαρά ιατρικά. Επίσης μιλούσα για ταξίδια που είχα κάνει. Και τα δύο αυτά βιβλία ήταν μια δοκιμή, γι' αυτό και δεν χρησιμοποιήσα τ' όνομά μου. Έκανα τις πρώτες μου δειλές δοκιμές, έτσι που να μάθω πώς να «περπατώ». Πάντα και πρέπει να το πω αυτό, είχα την αμφιβολία αν μπορούσα πραγματικά να γράψω ή αν είχα κι εγώ «ψόνιο» όπως πολλοί που ξεκινούν για να γράψουν.

Λίγο αργότερα άρχισα να γράφω το «Ενθάδε Κείται». Τότε αφιρώ, μέσω του κοινού μας φίλου, Ιάκωβου Καμπανέλλη, γνώρισα την Τατιάνα και τον Ροζιέ Μιλλέξ, έδειξα τα χειρόγραφα στην Τατιάνα και είναι με τη δικιά της ενθάρρυνση που το τέλειωσα.

— Φέτος Λίνα συμπληρώνονται 30 χρόνια από την έκδοση εκείνου σου του βιβλίου και πρέπει να σου ομολογήσω, ότι είναι με αυτή την ευκαιρία που σου πρότεινα αυτή τη συνομιλία. Ήταν ένα βιβλίο που προκάλεσε αίσθηση.

— Σ' ευχαριστώ! Πραγματικά χαίρομαι τη συνομιλία μας. Θα ήθελα και τη συνέχεια όμως. Πήρε τα χειρόγραφα η Τατιάνα, τα πήγε η ίδια στην Αθήνα, στο «Θεμέλιο» που ανέλαβε την έκδοση. Κάτι που ιδιαίτερα με συγκίνησε ήταν οι εργασιακές κρίσεις του Νικηφόρου Βρεττάκου πάνω στο ίδιο το χειρόγραφο.

— Το βιβλίο σου εκείνο ήταν αντιηρωικό! Καινοτομούσε!

— Ναι, ήταν μια φωνή διαμαρτυρίας για την εκμετάλλευση της φύσις των ανθρώπων, που αγωνίστηκαν και έδωσαν τη ζωή τους γι' αυτά που πίστευαν και που άλλοι είτε συνειδητά είτε πολλές φορές και ασυνείδητα τους μεταχειρίστηκαν για δικιά τους προβολή. Αυτή τη διαμαρτυρία θέλησα να εκφράσω... Και πρέπει να παραδεχτώ ότι δεν περιμένα την απήχρησή που είχε. Με εξέπληξε η αποδοχή του. Πρώτα η Τατιάνα που μου έδωσε το θάρρος να προχωρήσω, ο Βρεττάκος και οι κριτικές που ακολούθησαν. Και το «Θεμέλιο»...

— Διευθυντής του ήταν ο περίφημος Δεσποτιδής, που πέθανε τελευταία. Μια και πήραμε όμως Λίνα την συγγραφική σου διάσταση ως ακολούθησες το νήμα. Το αμέσως επόμενο σου βιβλίο, το «Ταξίδι» τί εκφράζει;

— Να σου πω! Το «Ταξίδι» εκφράζει το μεσοδιάστημα που ακολούθησε, μια εποχή ρευστή. Ήταν μια εποχή που φτάνω από κάτι χωρίς ακόμα να φτάσουμε κάπου. Παντού τριγύρω μας έβλεπες ανθρώπους, και τους εαυτούς μας μαζί, που βρέθηκαν απότομα σ' ένα χώρο, όπου ήταν αναγκαίο να ψάξουν για την ταυτότητά τους. Μοιάζαμε με ταξιδιώτες, που μας είχαν κλείσει σ' ένα πλοίο με αβέβαιο προορισμό. Βλέπεις περσάμε απότομα από την αποικιοκρατία, από μια κατάσταση, όπου δεν παίρναμε εμείς τις αποφάσεις σε μια άλλη κατάσταση, όπου έπρεπε να σπρώξουμε εμείς το βάρος της δικής μας ζωής. Κι όλοι προσπαθούσαμε πώς να προσαρμόσουμε στα νέα δεδομένα. Γι' άλλους δημιουργήθηκαν ευκαιρίες και για άλλους έκλεισαν δρόμοι. Ήταν μια κατάσταση ρευστή κι είναι αυτό που τελικά έδωσα με το «Ταξίδι».

— Τους χαρακτήρες τους δίνεις με ψηφία. Γιατί; Ποιά εξήγηση δίνεις;

— Οι χαρακτήρες μου αντιπροσωπεύουν τύπους γι' αυτό και δεν μπορούσαν να χωρέσουν μέσα σε ένα όνομα. Πίσω από κάθε χαρακτήρα υπήρχαν πολλά πρόσωπα. Πρόσωπα, που έζησα, που είδα και που πιστεύω, ότι εκφράζονται καλύτερα μ' ένα απλό ψηφίο.

— Ουσιαστικά με τα τρία σου βιβλία παρακολουθείς την εξέλιξη της κυπριακής κοινωνίας. Ακολουθούν τα «Βιώματα 74», που παίρνουν και το κρατικό βραβείο το '77. Ποιά ήταν ο κεντρικός ερεθισμός, που σ' έσπρωξε προς τα «Βιώματα» και προς τη μορφή της αφήγησης;

— Να σου πω! Η φύση της δουλειάς μου με φέρνει σε άμεση επαφή με πρόσωπα και γεγονότα. Αυτό προσδιόρισε και τη μορφή του βιβλίου. Είμαι γιατρός αναθησιολόγος, ο άντρας μου είναι χειρουργός και πίνω ακόμα ξεκίνησε ο εθνοκοινωνιολογικός μας αγώνας ήρθαν κοντά μας πληθυσμίοι σε διαδιδλώσεις ενάντια στους Άγγλους. Γενικά έζησα από πολύ κοντά, από την αρχή, όλη την τραγωδία και πλησίασα τους ανθρώπους μέσα από τη σκοπιά του γιατρού. Και ο άνθρωπος μπροστά στην αρρώστια και στον θάνατο αφήνει να φανεί ο πραγματικός εαυτός του. Στο πραξικόπημα και την εισβολή είχε επιστρατευθεί η κλινική μας και δεχθήκαμε τραυματίες. Θυμάμαι τότε έγραφα ένα άλλο μυθιστόρημα, που ένιωθα πως δεν μπορούσα να το συνεχίσω. Και πήρα την απόφαση να δοκιμάσω να δώσω τον ορισμό που μας είχε συγκλονίσει. Ήθελα να καταλάβω, μέσα από τους ανθρώπους, που ήταν άμεσα αναμειγμένοι, πρώτα στο πραξικόπημα και ύστερα στην εισβολή, τι ακριβώς είχε γίνει. Κι ο μόνος τρόπος ήταν να τους πλησιάσω και να δω μέσα από τα δικά τους μάτια τα γεγονότα. Προσωπικά δεν πιστεύω στο μαύρο και στο άσπρο. Υπάρχουν πάντα ανάμεσα οι αποχρώσεις. Ο άνθρωπος είναι ένα μίγμα και

έπεφτε στα χέρια μου. Εκείνη όμως που με είχαν τραντάξει ήταν τα βιβλία της Πηνελόπης Δέλτα, όχι εκείνα τα ιδιαίτερα πατριωτικά και ηρωικά, όπως «Τον Καιρό του Βουλγαροκτόνου» κ.τ.λ., που τα θεωρούσα κάπως βαρετά αλλά τα άλλα, τα πιο ανθρώπινα. Και θυμάμαι τότε σαν μαθήτρια είχαμε γράψει μαζί με μια φίλη μου στη Δέλτα και πήραμε απάντηση. Ένα πολύ ευγενικό γράμμα. Και όταν ταξίδευσα για πρώτη φορά στην Αθήνα, το '39, ήμουν μαθήτρια ακόμα, πήγα στο Μπενάκειο - η Δέλτα όπως θα ξέρεις ήταν κόρη του Μπενάκη - για να ζήσω από πιο κοντά την ατμόσφαιρά της. Είχα διαβάσει, βλέπεις, τον «Τρελλαντώνη», «Τ' ανώδυνα»... Γενικά αυτά που διάβαζα προσπαθούσα αργότερα να τα βρω και στην πραγματική ζωή.

Ένας άλλος συγγραφέας, που είχα διαβάσει πολύ και που μου κράτησε συντροφιά στα πρώτα μου χρόνια ήταν ο Γρηγόριος Ενεπόπουλος. Όταν πήγα φοιτήτρια στην Αθήνα γνώρισα ένα συμφοιτητή μου από τη Ζάκυνθο και έτσι όπως του μιλούσα για τις τοποθεσίες και γενικά για τη ζωή στο νησί του, όπως τα είχα συναντήσει στα βιβλία του Ενεπόπουλου, δεν μπορούσε να πιστέψει, ότι τα γνώριζα μόνο από τα βιβλία.

Αγαπούσα επίσης πολύ τον Μπαλάζα, τον Μοράβια, τον Κρόνιν, τον Προυστ, τον Σώμερετ Μωμ.

Αυτός όμως που στάθηκε για μένα σταθμός ήταν ο Φρόντ. Είχα γράψει μάλιστα και μια σειρά άρθρα για την ψυχανάλυση, που τα δημοσίευσε η λεμεσιανή εφημερίδα «Χρόνος».

— Είναι σ' εκείνα τα χρόνια που άρχισες να γράφεις; Πότε έγραψες το πρώτο σου πεζό κείμενο; Ποιά θεωρείς γενικά ξεκίνημα της συγγραφικής σου καριέρας;

— Το ξεκίνημα; Είχα εκδώσει στην Αθήνα δύο κείμενά μου με ψευδώνυμο, που δεν τα αναφέρο γιατί δεν με αντιπροσωπεύουν. Είχαν όμως γίνει δεκτά από εκδοτικούς οίκους και με αρκετά καλές κριτικές. Αυτό έγινε το 1960. Ήταν και τα δύο νομβέλες! Στην Κύπρο κανένας δεν ξέρει γι' αυτές.

ΕΞΩΣΤ ΠΕΤΡΑΚΗ